УДК 371.133

Марина Рогуліна, *асистент кафедри педагогіки та методики професійного навчання Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків*

МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТУВАЛЬНИХ ВМІНЬ ВИКЛАДАЧІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

У статті представлений аналіз методик формування проектувальних вмінь, що використовуються на різних етапах навчання. Зроблено висновки щодо змісту дидактичних складових методики формування проектувальних вмінь у процесі підвищення кваліфікації.

Ключові слова: *викладачі електроенергетичних дисциплін, проектувальні вміння, професійна підготовка, дидактичні складові навчального процесу.*

Літ. 6.

Марина Рогулина, *ассистент кафедры педагогики и методики профессионального обучения Украинской инженерно-педагогической академии, г. Харьков*

МЕТОДИКИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОЕКТИРОВОЧНЫХ УМЕНИЙ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ПРОЦЕССЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ

В статье представлен анализ методик формирования проектировочных умений, которые используются на разных этапах обучения. Сделан вывод относительно содержания дидактических составляющих методики формирования проектировочных умений в процессе повышения квалификации.

Ключевые слова: *преподаватели электроэнергетических дисциплин, проектировочные умения, профессиональная подготовка, дидактические составные учебного процесса.*

Maryna Rohulina, *Assistant of Pedaogic and Mathods of Professional Training Ukrainian Engineer and Pedagogical Academy, Kharkiv*

METHODS OF THE DESIGN SKILLS OF TEACHERS OF THE ELECTRICITY DISCIPLINES IN THE PROCESS OF UPGRADING

The article provides the analysis of the techniques of formation of design skills, which are used at different stages of education. The conclusion is made about the content of the didactic components of the techniques of formation of design skills in the process of improvement of professional skill.

Keywords: *faculty of electrical power disciplines, design skills, professional training, didactic component of the educational process.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Питання ефективної професійної підготовки кваліфікованих робітників різних галузей набувають підвищеної актуальності в умовах сучасних соціально-економічних процесів, що тривають в промисловості України. Підвищена увага до підготовки кваліфікованих робітників відображається на посиленні вимог до рівня кваліфікації викладачів, що здійснюють їх підготовку, тобто викладачів технічних дисциплін.

Особливої уваги потребує енергетична галузь, що відповідає за електропостачання промислових та інших споживачів країни. Забезпечити це мають кваліфіковані робітники, що працюють на різних ступенях (генерації, трансформації, передачі, розподілу, споживання) системи електропостачання. Окреслене завдання потребує сучасності знань та вмінь здійснення планово-попереджуючих заходів та проведення профілактичних випробувань енергетичного обладнання та пристроїв. Урахування мінливості роботи енергетичного обладнання має відображатися у змісті підготовки, визначаючи якість виконання ними трудових процесів. У цьому зв'язку актуальною стає проблема якісної системи підготовки викладачів технічних дисциплін, зорієнтованої на формування вмінь прогнозувати, моделювати, програмувати та планувати навчальний процес, які у певній поступовій взаємодії є складовими педагогічного проектування. Курси підвищення кваліфікації є формою, яка забезпечує формування означених вмінь, через урахування як тенденцій розвитку технічних об'єктів і виробничих технологій різних промислових галузей, так й новацій педагогічної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Роль проектувальних умінь у професійно-педагогічній діяльності викладачів

© М. Рогуліна, 2013

електроенергетичних дисциплін, результати аналізу теорії і практики, а також високі вимоги до організації і здійснення навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації вимагають перегляду підходів до формування проектувальних вмінь у викладачів електроенергетичних дисциплін й вибору відповідної методики, яка б враховувала стан розвитку електроенергетичної галузі. Адже інтенсифікація технологічного процесу на виробництві (В. Зеленков, А. Кібанов, О. Левченко, Г. Скударь), зумовлює необхідність підвищення вимог до кваліфікованих робітників та техніків. Отже, тривалий розвиток технічної сфери вимагає від викладачів електроенергетичних дисциплін сформованості випереджальних дій, які уможливлюють представлення моделей промислових ситуацій на всіх ступенях системи електропостачання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз методик формування проектувальних вмінь у викладачів електроенергетичних дисциплін з метою встановлення дидактичного інструментарію для курсів підвищення кваліфікації означеної групи викладачів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Особливості професійної діяльності викладачів електроенергетичних дисциплін, які визначаються галузевою спрямованістю спеціальностей майбутніх виробників, характером змісту, з яким працює викладач, пріоритетом технічних питань в ньому, кваліфікаційною категорією викладачів та складом їхніх посадових обов'язків, обумовлюють особливості формування проектувальних умінь на курсах підвищення кваліфікації.

Питання формування проектувальних умінь розглядаються вченими досить активно. Кількість досліджень щодо з'ясування особливостей базової підготовки викладачів технічних дисциплін з формування системи проектувальних вмінь, фрагментарного формування проектувальних вмінь в межах методики досить багато. При цьому дослідження щодо формування проектувальних вмінь у викладачів електроенергетичних дисциплін у процесі підвищення кваліфікації практично відсутні. Розглядаються теоретичні основи розвитку професіоналізму викладача, методики підготовки викладачів до виконання виховної роботи у навчальному закладі, дидактичний аспект роботи майстрів виробничого навчання.

Аналіз дисертаційних робіт (В. Баженов, З. Баранова, О. Коваленко, Н. Кошелева, Н. Нікокошева, Т. Подобєдова) дозволяє визначити такі ознаки структурування проектувальних умінь як процес діяльності, компоненти діяльності, об'єкти діяльності, навчальні завдання та ситуації.

Авторами на основі визначеного переліку проектувальних умінь розроблено відповідні методики. Їх вивчення здійснюється з метою встановлення дидактичних інструментів, що відповідають вимогам сучасного розвитку педагогічної сфери й можуть бути частково використані у процесі підвищення кваліфікації викладачів електроенергетичних дисциплін.

В методиці запропонованої у [1] автор зазначає, що особливості проектувальних вмінь складаються з предметної варіативності їх застосування у трьох сферах: технологічній, підприємницькій та психолого-педагогічній. Запропонований науковцем зміст сприяє "зануренню" студентів у квазіпрофесійну діяльність, яка носить проектний та конструкторський характер. Зміст, побудований таким чином, сприяє "знаходженню особистісного значення та мотиву діяльності" [1, 69] кожним студентом. Спираючись на поступовість формування технічних знань студентів, методикою передбачається поступовість ускладнення завдань, спрямованих на формування проектувальних вмінь: від відпрацювання окремих дій та операцій, з поступовим включенням ситуацій технічного проектування, до переходу по використанню отриманого досвіду у процесі проектування власної діяльності. На протязі вказаних етапів студентами здійснюється самооцінка виконаних ними дій, що сприяє, за думкою автора, формуванню позитивної мотивації до виконання професійної діяльності. Включення професійних ситуацій до процесу навчання дійсно сприяє підвищенню рівня мотиваційних настанов, дозволяючи оцінити власні проектувальні вміння через виконання різних видів професійних дій. Разом з тим, автором відзначається можливість використання розробленої ним методики для будь-яких ситуацій, через відсутність відмінностей між проектуванням у будь-якій сфері, що має відбиватися у необхідності засвоєння узагальненого алгоритму проектування студентами у процесі формування проектувальних умінь. Зазначимо, що універсальність може бути виражена тільки загальними етапами проектування, однак зміст кожного з етапів визначається саме особливостями сфери проектувальної діяльності – енергетичної, машинобудівною, хімічною тощо.

У дисертаційному дослідженні С.О. Демченко [4] серед інших базових педагогічних умінь виділяються проектувальні, які у комплексі із іншими знаннями та вміннями складають професійно-педагогічну компетентність викладача. Автор вважає, що розвиток професійно-педагогічної компетентності викладача, а разом із нею й рівня сформованості

проектувальних вмінь, є можливим за якісної організації таких елементів як рівень підготовки та стаж викладацької діяльності, визначення практичних потреб та системи ціннісних орієнтацій викладача, типу навчального закладу [4, 21]. Основний акцент у роботі зроблений на визначенні факторів, які впливають на формування означеної компетентності, їх значущість для формування змісту курсу "Прикладна педагогіка вищої технічної школи". Однак, у дослідженні відсутня окресленість технічної складової діяльності викладачів вищих технічних закладів освіти, що універсалізує певні елементи запропонованої методики відносно інших груп викладачів, з одного боку, й не дозволяє електроенергетичних дисциплін, які слід враховувати при формуванні проектувальних вмінь, з іншого боку.

Н.О. Брюханова [3] розглядає проектувальні вміння, що формують проектувальну компетенцію майбутніх інженерів – педагогів, й визначає методики їх формування. Авторкою вказується, що проектувальна компетенція є "найскладнішою" й вимагає сформованості "певної методології". В дослідженні визначена сукупність дисциплін, спрямованих на формування різних напрямків педагогічного проектування. Процес підготовки побудований за "ступінчатою систематичністю", яка дозволяє "надавати орієнтовну основу дії за єдиним підходом для всього комплексу" [3, 102 – 103]. Запропонована дослідником система є дієвою, однак її реалізація відбувається протягом значного часу, що не дозволяє її застосування у процесі підвищення кваліфікації викладачів електроенергетичних дисциплін. Окрім цього досвід викладачів дозволяє використовувати іншу структуру побудови курсів, виключивши загальні питання становлення й існування системи професійного навчання, які є необхідними для процесу підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

Т.В. Яковенко [6] у власному дослідженні розглянуто проблему проектування навчально-методичного забезпечення модульної технології у процесі підготовки майбутніх інженерів-педагогів. Основними для виконання означеної діяльності автором вважаються проектувальні вміння, процес формування яких розглядається у дослідженні. Авторкою пропонується у курсі "Методика професійного навчання" виділити розділ "Принципи й методика проектування модульної технології" й через певні етапи здійснювати формування проектувальних умінь – орієнтовної основи діяльності, виконавчих дій, етап розумової діяльності, етап творчої діяльності. За вказаною схемою формування проектувальних умінь відбувається поступово на всіх рівнях. Проектувальні дії на цьому етапі визначаються певним алгоритмом, вихідним параметром якого виступає мета вивчення теми. Особливості й вимоги, визначені метою вивчення теми, спричиняють вибір та конструювання необхідного її змісту. А вже особливості сконструйованого змісту є визначником на етапі вибору технологій формування орієнтовної основи дії, виконавчих та контрольних дій. Така схема за своїм задумом є логічною й природною, бо саме метою визначається рівень знань та вмінь з теми, на формування якого спрямований навчальний процес. Саме мета є опосередкованим елементом (через зміст), що визначає тип і особливості застосування різних технологій навчання. Але у повній мірі (згідно початкового задуму) реалізувати цю схему й сформувати відповідні проектувальні вміння не можливо, через недостатнє володіння студентами матеріалом технічної дисципліни на момент вивчення дисципліни "Методика професійного навчання", низький ступінь творчості та здійснення індивідуального підходу по відношенню до студентів, копіювання студентами раніше виконаних проектів тощо.

Поряд з методиками безпосередньо присвяченими формуванню проектувальних вмінь є такі, що розглядають цей процес фрагментарно – відносно окремої системи або об'єкту проектування. Розглянемо також їх особливості. Так в межах формування проектної культури В.І. Шеховцовою [7] у майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю виділено у якості необхідних операційно-змістовний компонент. В межах нього визначена необхідність формування вмінь до проектувальної діяльності, що спираються на системний підхід до об'єкту проектування. Обізнаність щодо результату проектної діяльності інженера-педагога комп'ютерного профілю дозволила автору визначити рівні формування вмінь впродовж вивчення системотехнічних дисциплін у процесі підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю через "деталізацію глобальної мети формування проектної культури на локальні цілі" [7, 9]. Такий підхід визначає поступовість процесу формування проектної культури майбутнього інженера-педагога комп'ютерного профілю. Зміст, спрямований на формування проектної культури й відповідно проектувальних вмінь, авторкою пропонується будувати на засадах забезпечення міжпредметних зв'язків відповідно спрямованих дисциплін. Основним методом навчання виділяється метод проектів, як такий що дозволяє розробити складний комплексний проект. Запропонована схема є продуктивною, але має певні недоліки:

розірваність у часі результату формування проектувальних вмінь, відсутність індивідуальності студента у розробленому проекті.

Поряд з іншими у дослідженні В.В. Бєлікової [2] серед умінь, що визначають зміст контрольної діяльності викладачів технічних дисциплін виділено контрольно-проектувальні вміння, спрямовані на розробку проекту системи контролю. Автором виділено рівні сформованості вмінь – репродуктивно-відтворюючий, конструктивно-алгоритмічний, продуктивно-адаптивний та творчо-рефлексивний й визначений зміст в межах дисципліни "Методика професійного навчання", спрямований на формування означених вмінь. Визначено структурні та функціональні компоненти системи контролю, в межах яких відбувається формування проектувальних умінь контролю. У запропонованій автором методиці заявлено, що використання проблемно-пошукових та методу взаємонавчання в групах сприяє формуванню відповідного рівня сформованості вмінь. Позитивність методики підтверджується експериментальними відомостями. Однак, відмітимо, що поряд із визначенням рівнів сформованості вмінь, автором не пропонуються способи роботи із студентами за різниці рівнів сформованості вмінь на певному етапі. У роботі відсутній вибір умов навчання різних за ступенем підготовленості груп проектувальним вмінням.

Проведений аналіз показав, що проблема формування проектувальних вмінь викладачів електроенергетичних дисциплін розглядається науковцями під різними кутами: через виділення різних об'єктів проектування (навчальні системи, навчальні програми, навчальні ситуації), за різних умов навчання й різних критеріїв сформованості вмінь. У запропонованих вченими методиках, спрямованих на формування відповідних вмінь, при визначені змісту за основу приймається структура педагогічної діяльності викладача, структура навчального процесу підготовки фахівця. Технічна складова знаходить фрагментарне відображення – у вигляді прикладів й не є обумовлюючою щодо конструювання змісту навчального матеріалу. У запропонованих методиках науковцями віддається перевага активним й проблемним методам навчання, але у авторських методиках відсутній компонент, пов'язаний з особистісними настановами того, хто навчається. В зв'язку з цим елементи методики мають універсальний характер, не дозволяючи запропонувати іншу стратегію навчання (у конструюванні змісту, його представленні, виборі способів навчання), спираючись на результати окремої групи. Таким чином результати аналізу вказують на відсутність методики, яка б враховувала не тільки технічний й педагогічний компонент діяльності викладачів електроенергетичних дисциплін, але й була б особистісно-зорієнтованою за всіма її компонентами – компонентом формування груп за відповідними ознаками, відповідного змісту й при виборі способів їх навчання. Так як проектувальні вміння викладачів електроенергетичних дисциплін повинні відбивати не тільки педагогічну складову, а й мати окреме відображення при конструюванні змісту навчання, яка б враховувала ознаки функціональних операцій кваліфікованих робітників електроенергетичної галузі, серед яких зміст функціональних операцій, що становлять діяльність кваліфікованих робітників електроенергетичного профілю (монтажників, експлуатаційників, ремонтників); типи зв'язків, що утворяться у процесі системного аналізу функціональних операцій та їх питома вага тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Темпи оновлення енергетичної сфери країни обумовили необхідність підвищення вимог до її кадрів на всіх ланках системи електропостачання. Вирішення цієї задачі є насущною проблемою професійної діяльності викладачів електроенергетичних дисциплін, адже саме вони є визначником рівня підготовки виробничих кадрів. Нестабільність розвитку галузі вимагає від викладачів електроенергетичних дисциплін сформованості дій щодо моделювання розвитку ситуації на сучасному етапі. Така можливість забезпечується курсами підвищення кваліфікації викладачів, які у процесі навчання враховують особливості підготовки дорослих, специфіку професійної діяльності викладачів електроенергетичних дисциплін та кваліфікованих робітників енергетичної галузі.

1. Баженов В.М. Педагогические условия формирования у будущих учителей технологии и предпринимательства проектировочных и конструктивных умений: дисс….кандидата пед. наук: 13.00.08 / Баженов Валерий Михайлович. – Кострома, 2000. – 228 с.

2. Бєлікова В.В. Методика навчання контролю навчальної діяльності майбутніх викладачів технічних дисциплін: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 "Теорія та методика навчання (технічні дисципліни)" / Бєлікова В.В.; Укр. інж.-пед. акад. – Харків, 2010. – 22 с.

3. Брюханова Н.О. Основи педагогічного проектування в інженерно-педагогічній освіті: монографія / Наталія Олександрівна Брюханова. – Харків: НТМТ, 2010. – 438 с.

4. Демченко С.О. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін вищих технічних закладів освіти: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Демченко С.О. – Кіровоград, 2005. – 25 с.

5. Шеховцова В.І. Формування проектної культури майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю в процесі вивчення системотехнічних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. пед. наук: 13.00.02 "Теорія та методика навчання (технічні дисципліни)" / В.І. Шеховцова; Укр. інж.-пед. акад. – Х., 2010. –20 с.

6. Яковенко Т.В. Методика навчання майбутніх інженерів-педагогів проектуванню навчально-методичного забезпечення модульної технології: монографія / Тетяна Вікторівна Яковенко. – Харків: НТМТ, 2009. – 132 с.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2013

УДК 821.161.2.09(092)

Лілія Явір, *аспірант кафедри української мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

СИМВОЛІЗАЦІЯ РОСЛИН У ЗБІРЦІ ІВАНА ФРАНКА "ЗІВ'ЯЛЕ ЛИСТЯ" (ЛІНГВОПОЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

У статті досліджено (в лінгвопоетичному ракурсі) символічний потенціал номенів на позначення рослин у збірці Івана Франка "Зів'яле листя", звернено увагу на основні випадки авторського переакцентування традиційної фольклорної символіки.

Ключові слова: *символ, фітонім, лінгвопоетика, образ, парадигма.*

Літ. 11.

Лилия Явир, *аспирант кафедры украинского языка Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко*

СИМВОЛИЗАЦИИ РАСТЕНИЙ В СБОРНИКЕ ИВАНА ФРАНКО "ЗІВ'ЯЛЕ ЛИСТЯ" (ЛИНГВОПОЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

В статье исследуется (в лингвопоэтическом ракурсе) символический потенциал номенов на обозначение растений в сборнике поэзий Ивана Франко "Увядшая листва", особое внимание обращается на случаи авторского переакцентирования традиционной фольклорной символики.

Ключевые слова: *символ, фитоним, лингвопоэтика, образ, парадигма.*

Lilia Yavir, *Postgraduate of the Ukrainian Language Department Drohobych State Pedagogical University by I. Franko*

SYMBOLIZATION OF PLANTS IN THE COLLECTION OF POEMS "ZIV'YALE LYSTYA" BY I. FRANKO

In the article there is made the investigation of the symbolic potential of names on denotation of plants in Ivan Franko'scollection "Withering leaves". The attention is paid to the basic cases of author' ways of accenting the traditional folk symbolic.

Keywords: *character, phytonim, lingo-poetics, image, paradigm.*

Постановка проблеми та аналіз останніх публікацій. Франкознавство невпинно зростає. Раз у раз виходять монографічні дослідження, де висвітлюються різні грані життя і творчості І. Франка, але він і надалі залишається "недосяжним високогірним едельвейсом" (І. Денисюк), адже при своєму творчому гігантизмі та універсалізмі скрізь залишався неповторним.

Поезія Івана Франка – своєрідний ліричний універсум (В. Корнійчук), художня рецепція мінливого світу, "ізмарагдне" віддзеркалення особи автора, "частина його серця, його живої душі і нервів". Водночас, за образним визначенням уже цитованого І. Денисюка, – це і "безмежнее поле в сніжному завої", широчезна арена для дослідницьких пошуків [4, 135]. У цьому аспекті видається надзвичайно перспективною і поки що майже не дослідженою (за винятком декількох статей) проблема Франкової символіки – тієї своєрідної художньої краплини, у якій фокусується і віддзеркалюється розмаїтий світ художнього твору, лаконізується, звужується до декількох промовистих слів простір художньої думки, універсалізм світо- і культуровідчуття.

© Л. Явір, 2013